

บทที่ 14

กฎ ระเบียบ ข้อบังคับการค้าระหว่างประเทศ

ขอบเขตของเนื้อหาเพื่อศึกษา

1. มาตรการทางด้านภาษี
2. มาตรการที่ไม่ใช่ภาษี

จากสภาพการณ์ที่มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงในปัจจุบัน ผู้ประกอบการธุรกิจระหว่างประเทศ หรือผู้ที่ขายสินค้าให้กับลูกค้าต่างประเทศ มักจะประสบปัญหาที่ประเทศต่างๆ นำมาตรการกีดกันทางการค้ามาใช้ เพื่อปกป้องคุ้มครองผู้ผลิต และผู้บริโภคภายในประเทศของตน มาตรการต่างๆ ดังกล่าวได้แก่ มาตรการทางด้านภาษี (Tariff Barrier) และที่ไม่ใช่ภาษี (Non-Tariff Barriers :NTBs)

14.1 มาตรการทางด้านภาษี (Tariff Barrier)

มาตรการทางด้านภาษี เป็นมาตรการกีดกันทางการค้า ที่มีความโปร่งใส โดยทุกประเทศจะกำหนดอัตราภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าขาเข้าไว้ชัดเจน และประกาศอย่างเป็นทางการ ปัจจุบันอัตราภาษีของประเทศต่างๆ มีแนวโน้มลดลง โดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งจะมีอัตราภาษีที่เก็บจากสินค้าเข้าโดยเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเจรจาแกตต์รอบอุรุกวัย และการเจรจาการค้าหลายฝ่ายภายใต้ WTO รอบใหม่ที่กำลังดำเนินการอยู่ ซึ่งได้มีการเจรจาเปิดเสรีการค้าสินค้าเกษตรตั้งแต่ปี 2543 และเจรจาเปิดเสรีการค้าสินค้าอื่นๆ ตั้งแต่ปี 2545 หากการเจรจาเสร็จสิ้นและบรรลุผลสำเร็จ จะมีผลให้อัตราภาษีนำเข้าของประเทศต่างๆ มีแนวโน้มลดลงอีกมาก

นอกจากนี้ ความตื่นตัวในเรื่องความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การค้าระหว่างประเทศ ในรูปของเขตการค้าเสรี ก็ได้แผ่ขยายไปทั่วและเชื่อมโยงกันเป็นวงกว้าง ทั้งในระดับภูมิภาค และระดับทวีปชาติ ทั้งนี้ก็เพื่อลดภาษีศุลกากรระหว่างกัน ภายในกลุ่มลงให้เหลือน้อยที่สุด หรือเป็น 0% รวมทั้งลดอุปสรรคทางการค้าที่มีใช่ภาษีลงอีกทางหนึ่ง ทำให้มีแนวโน้มว่าอัตราภาษีศุลกากรของประเทศต่างๆ จะลดลงเป็นลำดับ ภายในอนาคตอันใกล้ด้วย

ส่วนประเทศไทยของเรานั้น ได้กำหนดนโยบายเชิงรุก เพื่อขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และสร้างพันธมิตรที่แน่นแฟ้นกับประเทศคู่ค้าแล้ว โดยใช้การเจรจาจัดทำเขตการค้าเสรีเป็นกลไกสำคัญ กับประเทศที่เป็นหรือมีแนวโน้มที่จะเป็นตลาดใหญ่ของไทยในลำดับต้นๆ เช่น การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน เขตการค้าเสรีไทย-จีน การเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจอย่างใกล้ชิดระหว่างไทย-บาหลีเรน ความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นระหว่าง ไทย-ออสเตรเลีย เขตการค้าเสรีไทย-อินเดีย เขตการค้าเสรี BIMSTEC และความร่วมมือหุ้นส่วนเศรษฐกิจ ที่ใกล้ชิดระหว่างไทย-ญี่ปุ่น เป็นต้น

14.2 มาตรการที่ไม่ใช่ภาษี (Non - Tariff Barriers : NTBs)

เป็นกฎระเบียบข้อบังคับของภาครัฐบาลประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งโดยทั่วไป WTO อนุญาตให้ใช้ได้ในการดำเนินการส่งเสริมการค้าที่เป็นธรรม หรือใช้ในการคุ้มครองเงินและค่าเงิน รวมทั้งใช้เพื่อคุ้มครองชีวิต และสุขภาพของมนุษย์ พืช และสัตว์ ทั้งนี้จะต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติอย่างไม่มีเหตุผล และ/หรือไม่มีผลต่อการกีดกันการค้าอย่างแอบแฝง และต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ ภายใต้ความตกลงที่กำกับดูแล

แม้ว่ามาตรการที่มีใช่ภาษี จะมีความซับซ้อน และขาดความโปร่งใส อีกทั้งการประเมินผลกระทบที่มีต่อการส่งออก ของประเทศคู่ค้านั้นก็ทำได้ยาก แต่ก็ยังมีหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้ว ต่างก็ใช้มาตรการนี้ เป็นเครื่องมือในการกีดกันการนำเข้าอย่างแอบแฝง ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นทุกวัน ขณะเดียวกันประเทศกำลังพัฒนา เช่น ไทยก็เริ่มใช้มาตรการที่มีใช่ภาษี เพื่อกีดกันการค้ามากขึ้นเช่นกัน ทั้งนี้ไทยได้รับผลกระทบจากการใช้มาตรการ ที่ไม่ใช่ภาษีของประเทศคู่ค้าสำคัญ เช่น สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ดังนี้

1. มาตรการด้านสุขอนามัย และสุขอนามัยพืช (Application of Sanitary and Phytosanitary Measure : SPS)

มาตรการด้านสุขอนามัย และสุขอนามัยพืช กำหนดขึ้นเพื่อให้การนำเข้า โดยเฉพาะสินค้าที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์ พืชและสัตว์ของประเทศผู้นำเข้า ทั้งนี้มาตรการที่ใช้จะต้องสอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ และ/หรือมีเหตุผลทางวิทยาศาสตร์รองรับด้วย

อย่างไรก็ดีหลายประเทศ ใช้มาตรการนี้ในการจำกัดการนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหาร เพื่อปกป้องการผลิตในประเทศ โดยการกำหนดมาตรฐาน ที่สูงกว่ามาตรฐานระหว่างประเทศ และใช้ระยะเวลาในการตรวจสอบสินค้า และออกใบรับรองนานเกินควร ซึ่งเป็นการเพิ่มขึ้นต้นทุน และต้นทุนการผลิตสินค้าส่งออกของไทย ทำให้ความสามารถในการแข่งขันของไทยลดลง และบางครั้งทำให้ไม่สามารถส่งออกสินค้าได้

2. มาตรการอุปสรรคด้านเทคนิค (Technical Barrier to Trade : TBT)

มาตรการอุปสรรคด้านเทคนิค เป็นมาตรการในการกำหนดมาตรฐานสินค้า ทั้งสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม โดยกำหนดกฎ ระเบียบ ด้านเทคนิคการผลิตมาตรฐานสินค้า มาตรฐานการบรรจุหีบห่อ และการปิดฉลากสินค้า รวมถึงกระบวนการในการตรวจสอบ และการรับรองคุณภาพสินค้า

ประเทศผู้นำเข้าส่วนใหญ่จะใช้มาตรการนี้กับไทย โดยกำหนดให้ต้องทำการทดสอบมาตรฐานสินค้าในต่างประเทศ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูง และอาจต้องทำการทดสอบซ้ำซ้อนจากหลายหน่วยงาน รวมทั้งกระบวนการออกใบรับรองก็ต้องใช้เวลานาน

3. มาตรการกีดกันภาษีต่อต้านการทุ่มตลาด (Anti-Dumping : AD)

มาตรการกีดกันภาษีต่อต้านการทุ่มตลาด เป็นมาตรการที่ประเทศผู้นำเข้าเก็บภาษีต่อต้านการทุ่มตลาดเพิ่มจากภาษีศุลกากร ที่เก็บจากสินค้านำเข้าตามปกติ เพื่อชดเชยความเสียหายในกรณีที่ประเทศผู้ส่งออกทุ่มตลาดผู้นำเข้า โดยส่งสินค้าเข้าไปขายในราคาที่ต่ำกว่าราคาหรือมูลค่าปกติ ซึ่งเป็นราคาที่ต่ำกว่า ที่จำหน่ายในประเทศผู้ส่งออก เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายต่ออุตสาหกรรมในประเทศผู้นำเข้าอย่างร้ายแรง

ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยของเรานั้น เป็นผลจากประเทศผู้นำเข้าใช้มาตรการนี้ เพื่อปกป้องอุตสาหกรรมในประเทศ โดยดำเนินการไต่สวนเพื่อเรียกเก็บภาษีต่อต้านการทุ่มตลาด และการคำนวณอัตราภาษีไม่โปร่งใส รวมทั้งมีการเลือกปฏิบัติ เพื่อให้มีผลกระทบต่อผู้ส่งออกเป็นรายประเทศ รายสินค้า หรือรายบริษัท นอกจากนี้เมื่อมีการกล่าวหาว่าประเทศไทยทุ่มตลาดและประกาศว่าจะมีการไต่สวน ผลกระทบจะเกิดขึ้นทันที ก่อนกระบวนการตัดสินใจแล้วเสร็จ เนื่องจากผู้นำเข้าจะชดเชยการสั่งซื้อสินค้า เพื่อรอผลการตัดสินว่าสินค้านำเข้าดังกล่าวจะถูกเรียกเก็บภาษีต่อต้านการทุ่มตลาดหรือไม่ ในอัตราเท่าใด

นอกจากนี้ยังมีมาตรการกีดกันทางการค้า ที่มีใช้ภาษีอื่นที่ประเทศพัฒนาแล้ว มีแนวโน้มจะนำมาใช้มากขึ้นในอนาคต ได้แก่

1) มาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการค้า (Trade-related Environmental Measures)

ปัจจุบันประเทศพัฒนาแล้ว ให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสภาพแวดล้อมเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะผลกระทบจากการผลิตวัสดุที่ใช้ผลิต ตลอดจนขบวนการผลิต และผลิตภัณฑ์เหลือใช้ ที่มีผลต่อสภาพแวดล้อม ซึ่งหากประเทศเหล่านั้น นำมาตรการนี้มาใช้ อย่างเข้มงวดมากเกินไป จะมีผลต่อต้นทุนการผลิต และกลายเป็นการกีดกันทางการค้าได้ มาตรการที่จะมีผลกระทบต่อไทยอย่างมากได้แก่ การที่สหภาพยุโรปกำหนดมาตรฐาน ในระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมมาเป็นเงื่อนไขการนำเข้าสินค้า ได้แก่

- การออกระเบียบเกี่ยวกับเศษเหลือใช้ของผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (Waste from Electrical and Electronics Equipment : WEEE) เป็นระเบียบที่กำหนดให้ผู้ผลิต ผลิตภัณฑ์ไฟฟ้า และผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อจำหน่ายใน สหภาพยุโรป (EU) ต้องรับผิดชอบต่อซากผลิตภัณฑ์ของตน ที่หมดอายุการใช้งาน ด้วยการจัดให้มีระบบการจัดเก็บ และจัดการกับเศษเหลือทิ้งของผลิตภัณฑ์ดังกล่าว เพื่อลดความเสี่ยงและผลกระทบที่อาจมีต่อสิ่งแวดล้อมในกลุ่มสหภาพยุโรป (EU) โดยเริ่มมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2547

- การจัดทำสมุดปกเขียวว่าด้วยนโยบายสินค้าครบวงจร (Green Paper on Integrated Product Policy : IPP) เป็นเอกสารจัดทำขึ้นเพื่อป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดช่วงอายุการใช้งานของสินค้า สำคัญของมาตรการดังกล่าว กำหนดให้มีการจัดเก็บภาษีสินค้า โดยคำนึงถึงผลกระทบ ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดอายุของผลิตภัณฑ์ คาดว่า มาตรการนี้ จะเป็นอุปสรรคต่อการส่งออกสินค้าของประเทศไทย ที่ยังมีระดับการพัฒนาคุณภาพสินค้า ตลอดจนเทคโนโลยี การผลิตที่ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานที่สหภาพยุโรป (EU) กำหนด คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission : EC) ใ้มติเห็นชอบในหลักการของ IPP เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2544

- สมุดปกขาวว่าด้วยความปลอดภัยด้านอาหาร (White Paper on Food Safety) เป็นเอกสารที่กลุ่มสหภาพยุโรป (EU) นำออกมาเผยแพร่ เมื่อเดือนมกราคม 2543 เพื่อใช้เป็นแนวทางการสร้างมาตรฐานด้านสุขอนามัย และความปลอดภัยของสินค้าอาหาร ที่จำหน่ายในกลุ่มสหภาพยุโรป (EU) โดยครอบคลุมอาหารที่ผลิตในสหภาพยุโรป (EU) และอาหารที่นำเข้าจากต่างประเทศ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคในกลุ่มสหภาพยุโรป (EU) ให้ได้

รับความปลอดภัยในการบริโภคอาหาร และยังมีฉลากเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศพัฒนาแล้วนำมาใช้อย่างแพร่หลายกับประเทศคู่ค้า คือการติดฉลากเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งครอบคลุมถึง

- ฉลาก Green Dot เป็นฉลากที่กำหนดขึ้นโดยประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป บางประเทศ เพื่อแสดงว่าบรรจุภัณฑ์ที่ติดฉลากนี้ สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ใหม่ (Reuse) หรือสามารถนำไปผ่านกระบวนการผลิตใหม่ (Recycle) หรือเป็นบรรจุภัณฑ์ที่มีกรรมวิธีในการกำจัดสารปนเปื้อนที่เป็นอันตราย (Hazardous Waste) อย่างเหมาะสม ทำให้ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิต และไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม

- ฉลาก Eco-Label เป็นฉลากที่กำหนดขึ้นโดยประเทศในแถบยุโรป ทั้งที่อยู่ในกลุ่มสหภาพยุโรป และนอกกลุ่ม เพื่อรองรับว่าผลิตภัณฑ์ที่ติดฉลากนี้ (ยกเว้นอาหาร เครื่องดื่ม และเภสัชภัณฑ์) มีความปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนอายุของผลิตภัณฑ์ ตั้งแต่ขั้นตอนของการเตรียมวัตถุดิบ กระบวนการผลิต การบรรจุหีบห่อ การใช้งาน จนถึงการจัดการกับกากเหลือใช้ ปัจจุบันประเทศที่มีการใช้ฉลาก Eco-Label อย่างแพร่หลาย คือ ประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป ทั้ง 15 ประเทศ รวมทั้ง ไอร์แลนด์ ลิกเตนสไตน์ และสวิสเซอร์แลนด์

- ฉลาก FSC (Forest Stewardship Council) เป็นฉลากสากลที่แสดงว่า ไม้ และผลิตภัณฑ์จากไม้ที่ติดฉลากนี้ ไซ้ไม้จากป่าธรรมชาติ หรือแปลงปลูกป่า ที่มีการจัดป่าอย่างถูกต้องตามหลักการ ที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการยืนยันว่า ไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ดังกล่าว มิได้มาจากการทำลายป่าธรรมชาติเพิ่มขึ้น ทั้งนี้องค์กร FSC ซึ่งเป็นองค์กรเอกชน ภายใต้ความร่วมมือของกลุ่มต่างๆ จากทั่วโลก จะทำหน้าที่ตรวจสอบ ให้การรับรอง และติดฉลาก FSC บนไม้และผลิตภัณฑ์ไม้

- ฉลากสินค้า GMOs (Genetically Modified Organisms) สินค้า GMOs หมายถึงสินค้า ที่ได้จากพืชหรือสัตว์ ที่ใช้วิทยาการสมัยใหม่ ในการตัดแต่ง หรือปรับปรุง พัฒนาพันธุกรรม เพื่อให้มีคุณลักษณะ หรือคุณสมบัติตามที่ต้องการ ซึ่งมีสหรัฐอเมริกา เป็นผู้นำ ในการผลิตอาหาร GMOs และทำการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่อง และได้แพร่หลาย ไปยังประเทศกำลังพัฒนา เนื่องจากเทคโนโลยี GMOs ช่วยให้ผลผลิตอาหารเพิ่มสูงขึ้น ด้วยต้นทุนการผลิตที่ต่ำลง ในขณะที่ปัจจุบันยังไม่มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ที่สามารถระบุว่า การบริโภคสินค้าปนเปื้อน GMOs ระดับเท่าใด จึงจะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภค

ในระยะยาว และมาตรฐานในด้านความปลอดภัยของสินค้า GMOs ก็ยังมีความแตกต่างกัน
อยู่มากในแต่ละประเทศ สำหรับประเทศที่วิตกกังวลในเรื่องดังกล่าว จึงได้นำมาตรการว่าด้วย
การปิดฉลากสินค้า GMOs มาบังคับใช้

2) มาตรฐานแรงงาน (Trade and Labour Standards)

เป็นมาตรการที่ประเทศพัฒนาแล้วนำเอามาตรฐานแรงงานเป็นเงื่อนไข ในการ
นำเข้าสินค้าโดยเฉพาะจากประเทศกำลังพัฒนา เพื่อลดความได้เปรียบด้านต้นทุนแรงงาน
ของประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งมีค่าจ้าง และมาตรฐานแรงงานต่ำกว่าประเทศกำลังพัฒนาแล้ว
ซึ่งอาจนำมาใช้เป็นมาตรการในการกีดกันทางการค้าได้

3) ประเด็นปัญหาทางสังคม (Social Clause)

ในอนาคตสหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรปมีแนวโน้มจะหยิบยกประเด็นปัญหา
ทางสังคม มาเป็นอุปสรรคทางการค้ารูปแบบใหม่ เช่น สวัสดิการทางสังคมของผู้มีรายได้น้อย
และกรรมกร ปัญหาโสเภณี และโสเภณีเด็ก ปัญหายาเสพติด เป็นต้น หากทำได้สำเร็จ
ประเทศทั้งสองก็สามารถจะใช้มาตรการกีดกันทางการค้ากับประเทศไทย และประเทศกำลัง
พัฒนาอื่นๆ ได้อย่างชอบธรรมภายใต้กฎเกณฑ์การค้าโลก การค้าสินค้าเกษตร และสินค้า
อุตสาหกรรมของไทย จะได้รับผลกระทบค่อนข้างมาก เนื่องจากภาคเกษตรของไทยมีจุด
อ่อนในเรื่องการใช้แรงงานเด็กและสตรี รวมทั้งค่าจ้างแรงงาน และสวัสดิการที่ให้แก่คนงาน
ก็ต่ำกว่ามาตรฐานอย่างชัดเจน

จะเห็นได้ว่าการค้าเสรีภายใต้ข้อกีดกันทางการค้า ที่มีใช้ภาวีสต่างๆ ดังกล่าว
นับว่าเป็นเรื่องยากต่อไทยที่จะหลีกเลี่ยง และเจรจาต่อรอง ภาครัฐและเอกชนจึงต้องประสาน
งานอย่างใกล้ชิด และต่อเนื่อง ทั้งในด้านข้อมูลข่าวสาร กฎ ระเบียบ มาตรการทางการค้า
ของต่างประเทศ รวมทั้งต้องเร่งพัฒนาระบบการผลิตการจัดการ และคุณภาพให้ได้ตาม
มาตรฐานสากล และสอดคล้องกับข้อกำหนดของประเทศต่างๆ เพื่อให้วงล้อการค้าไทย
ขับเคลื่อน รุดหน้าไปได้อย่างรวดเร็ว และมั่นคงตลอดเส้นทางการค้า ในยุคโลกาภิวัตน์

4) กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (Rules of Origin)²⁰

กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (Rules of Origin) เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ปกป้อง
สัญชาติ เขตอาณานิคมประเทศ และเกี่ยวพันกับเจ้าของสินค้า และผู้ประกอบการผลิต และ
ยังเกี่ยวโยงไปถึงทรัพย์สินทางปัญญา และผลงานวิจัยพัฒนา ซึ่งมีหลายประเทศที่มีกฎหมาย
ระเบียบและหลักเกณฑ์ที่เป็นของตนเอง แหล่งกำเนิดสินค้าจึงมีประโยชน์อย่างมากในการ
อ้างอิงที่มาของสินค้า และการใช้กฎระเบียบทางการค้า

ในความเป็นจริงการผลิตสินค้าอาจไม่ได้ผลิตในประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น แต่มีการนำเข้าวัตถุดิบ หรือชิ้นส่วนจากหลายประเทศ เพื่อให้ต้นทุนการผลิตต่ำ และได้ผลกำไรมากที่สุด จึงทำให้เกิดความยุ่งยาก หรือเกิดปัญหาในการระบุว่าสินค้านั้นๆ มีถิ่นกำเนิดในประเทศใด กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (Rules of Origin) จึงมีความจำเป็นที่ต้องนำมาใช้เพื่อเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาว่า สินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดจากประเทศใด แต่จากเงื่อนไขหรือกฎเกณฑ์การระบุแหล่งกำเนิดสินค้า มีการปฏิบัติแตกต่างกันหลายรูปแบบ ทำให้หลายประเทศนำกฎนี้มาใช้เป็นเครื่องมือในการกีดกันทางการค้า เพื่อหาผลประโยชน์ให้กับประเทศของตน

ด้วยเหตุนี้ องค์การการค้าโลก จึงได้วางแนวทางกำหนดกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า เพื่อใช้เป็นแบบอย่างเดียวกันระหว่างประเทศสมาชิกป้องกันการกีดกันทางการค้า และยังสามารถนำมาใช้ประกอบกับความตกลงอื่นๆ เช่น ความตกลงว่าด้วยการต่อต้านการทุ่มตลาด การอุดหนุนและการตอบโต้การอุดหนุนการประเมินราคาศุลกากร การแสดงเครื่องหมายการค้า มาตราการปกป้อง การจัดซื้อโดยรัฐ การเก็บข้อมูลสถิติทางการค้า และการบริหารการศุลกากรในรูปแบบต่างๆ ทั้งในรูปการกำหนดปริมาณโควตา รวมทั้งการให้สิทธิประโยชน์ทางการค้าในด้านภาษีศุลกากรแก่ประเทศกำลังพัฒนา (GSP) และแก่สมาชิกในเขตการค้าเสรีเดียวกัน (FTA) เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อช่วยรักษาหรืออำนวยความสะดวกให้แก่ประเทศสมาชิก โดยเริ่มแผนดำเนินการ ตั้งแต่ปี 2538 คาดว่ากฎเกณฑ์ดังกล่าวน่าจะแล้วเสร็จในปี 2548 และสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) ทุกประเทศจะพร้อมใช้กฎแหล่งกำเนิดสินค้าได้ในปี 2548

การพิจารณากำหนดแหล่งกำเนิดสินค้าขององค์การการค้าโลก (WTO) จะอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ ดังนี้

1. สินค้าที่กำเนิดหรือผลิตโดยใช้วัตถุดิบในประเทศทั้งหมด (Wholly Obtained Goods) เช่น พืช สัตว์ แร่ พบเห็นหรือขุดได้ในประเทศใด ให้ถือว่ามีแหล่งกำเนิดในประเทศนั้น

2. หากเป็นสินค้าที่ผลิตโดยใช้วัตถุดิบ นำเข้า วัตถุดิบนำเข้างดแล้ว จะต้องได้รับการแปรสภาพอย่างเพียงพอ (Substantial Transformation) กล่าวคือ

● หากมีการเปลี่ยนแปลงพิภพอัตราศุลกากร ถือว่าเป็นสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศ

● หากพิกัตอัตราศุลกากรไม่เปลี่ยน หรือเปลี่ยนแปลงแต่ยังไม่ถือว่าเป็นการแปรสภาพอย่างเพียงพอ ก็ต้องผลิตตามเงื่อนไขเพิ่มเติม (Supplement Criteria) ที่กำหนด เช่น ผลิตตามกระบวนการ (Process) หรือผลิตโดยใช้วัตถุดิบนำเข้าไม่เกินร้อยละ (Percentage) ที่กำหนด จึงจะถือว่าเป็นสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศนั้น

ทั้งนี้การผลิตดังกล่าว จะต้องไม่เป็นการผลิตแบบง่าย ๆ (Minimal Operations or Processes) เช่น การฝังลม การแผ่ออก การทำให้แห้ง เป็นต้น ซึ่งไม่ถือเป็นการแปรสภาพอย่างเพียงพอ

และในปัจจุบัน แหล่งกำเนิดสินค้าเป็นกฎเกณฑ์ข้อหนึ่ง ภายใต้ความตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างประเทศ ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์โดยตรงกับการปรับลดภาษีนำเข้า ก่อให้เกิดการขยายตัวทางการค้าและการลงทุนในทุกๆ ด้าน แหล่งกำเนิดเกี่ยวกับสินค้าแบบครบวงจร ที่เริ่มตั้งแต่ผู้ผลิต ผู้ส่งออก ศุลกากร ผู้นำเข้า จนถึงผู้บริโภค ซึ่งล้วนต้องการทราบที่มาของสินค้า หรือแหล่งกำเนิดที่แท้จริงนั้น ผู้ประกอบการผลิตสินค้าทุกราย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัทข้ามชาติ ที่มีสาขาไปทั่วโลกจะให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากเกี่ยวพันกับการได้สิทธิประโยชน์ทางภาษีนำเข้า โดยจะพิจารณาลงทุน หรือย้ายฐานการผลิต ถ้าจำเป็น เพื่อให้ได้แหล่งกำเนิดที่ถูกต้อง

กฎแหล่งกำเนิดสินค้าภายใต้องค์การการค้าโลก (WTO) ที่กำลังเร่งพิจารณาอยู่นี้ หากมีผลใช้บังคับจริง ได้ในอีก 2 ปี ข้างหน้าแล้ว ประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) ทุกประเทศ รวมทั้งไทยจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ขององค์การการค้าโลก (WTO) ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อผู้ประกอบการของไทย ทั้งด้านผลดีและผลกระทบบ ดังนี้

ด้านผลดี

1. ช่วยลดการกีดกันทางการค้าที่ประเทศต่างๆ มีต่อสินค้าไทย
2. ช่วยลดความเสี่ยงและความสับสนของผู้ประกอบการในการส่งออกสินค้า ไปยังประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) จากการใช้กฎเดียวกันในการพิจารณาแหล่งกำเนิดสินค้า
3. ช่วยปกป้องมิให้มีการนำสินค้าจากประเทศที่มีได้เป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) เข้ามาแปรรูปเพียงเล็กน้อยในประเทศสมาชิก เพื่อให้ได้แหล่งกำเนิด และได้รับสิทธิทางภาษีเช่นเดียวกับประเทศสมาชิก
4. ช่วยในการพิสูจน์หาประเทศแหล่งกำเนิดสินค้า ในกรณีที่มีการทุ่มตลาด และมีให้เกิดการหลบเลี่ยงการถูกเก็บภาษี โดยการส่งสินค้าผ่านประเทศอื่นก่อนส่งเข้ามาในไทย

ผลกระทบ

1. อาจมีผลให้สินค้าหลายชนิด ที่ไทยเคยนำเข้าวัตถุดิบมาผ่านกระบวนการผลิตเพื่อส่งออก ต้องสูญเสียแหล่งกำเนิดจากไทย และสูญเสียสิทธิประโยชน์ที่ได้

2. อาจประสบปัญหาในการระบุ ยืนยันหรือพิสูจน์แหล่งกำเนิดของสินค้า ทั้งในกรณีนำเข้าและส่งออก เนื่องจากไทยมีแต่กฎแหล่งกำเนิดภายใต้ ASEAN CEPT และ GSP ซึ่งเกี่ยวข้องกับประเทศคู่ค้าหรือประเทศสมาชิกไม่มากนัก และกฎเกณฑ์ก็ไม่มีความละเอียดซับซ้อนเท่ากับกฎภายใต้องค์การการค้าโลก (WTO)

แต่อย่างไรก็ดี การที่ประเทศหนึ่งๆ ไม่ได้เป็นประเทศแหล่งกำเนิดสินค้า ก็ไม่ได้หมายความว่า จะเกิดความเสียหายเสมอไป เนื่องจากไทยแม้จะไม่ได้เป็นประเทศแหล่งกำเนิดของสินค้า แต่หาก แหล่งกำเนิดยังเป็นของประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลกแล้วสินค้านั้นๆ ก็ยังได้รับสิทธิภายใต้ องค์การการค้าโลก ซึ่งเมื่อมีประเทศเข้าเป็นสมาชิกมากขึ้นแล้ว โอกาสที่จะทำการค้าระหว่าง ประเทศสมาชิกก็มากขึ้น และโอกาสที่แหล่งกำเนิดจะตกอยู่ในประเทศสมาชิกก็มากขึ้นเช่นกัน ดังนั้น ไทยก็คงจะไม่ได้รับผลกระทบในเรื่องของภาษีหรือมาตรการอื่นๆ ที่จะต้องใช้กับประเทศสมาชิกอย่างเท่าเทียมกัน แต่ทั้งนี้หากประเทศผู้นำเข้ามีมาตรการที่ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน เช่น มาตรการต่อต้านการทุ่มตลาด กฎแหล่งกำเนิดก็สามารถส่งผลให้เกิดทั้งผลดี และผลเสียต่อผู้ประกอบการของไทยได้

ดังนั้น เพื่อให้ไทยได้รับประโยชน์จากการใช้กฎแหล่งกำเนิดมากที่สุด และได้รับผลกระทบน้อยที่สุด ภาครัฐและเอกชนจะต้องร่วมมือกัน ในการผลักดันการพิจารณาจัดทำกฎแหล่งกำเนิดสินค้าขององค์การการค้าโลก (WTO) ให้บรรลุผลสำเร็จตามกำหนด และเอื้อประโยชน์ต่อการส่งออกสินค้าของไทยในอนาคต

หนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) หนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า ที่ได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร คือ หนังสือรับรองฯ ที่ออกให้แก่ผู้ส่งออก เพื่อรับรองว่า สินค้าที่ระบุในหนังสือรับรองฯ ผลิตถูกต้องตามกฎหมายว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า และตามเงื่อนไขภายใต้ระบบสิทธิพิเศษของประเทศผู้ให้สิทธิพิเศษฯ ซึ่งจะได้รับสิทธิยกเว้น หรือลดหย่อนภาษีนำเข้า ของประเทศผู้ให้สิทธิพิเศษ ได้แก่

● หนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า แบบเอ (Certificate of Origin Form A) เป็นหนังสือรับรองฯ ที่ออกให้แก่ผู้ส่งออก เพื่อใช้ในการขอรับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป (Generalized System of Preferences : GSP) โดยจะได้รับสิทธิยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีขาเข้า สำหรับสินค้าที่ส่งออกไปยังประเทศผู้ให้สิทธิพิเศษฯ GSP ได้แก่ สหภาพยุโรป แคนาดา ญี่ปุ่น นอร์เวย์ สวิตเซอร์แลนด์ บัลแกเรีย โปแลนด์ อังการี สาธารณรัฐเช็ก สาธารณรัฐสโลวัก และ สหพันธรัฐรัสเซีย

● หนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า แบบดี (Certificate of Origin Form D) เป็นหนังสือรับรองที่ออกให้แก่ผู้ส่งออก เพื่อใช้ในการขอรับสิทธิพิเศษ ตามความตกลงว่าด้วยการใช้อัตราภาษีศุลกากรพิเศษที่เท่ากัน (Common Effective Preferential Tariff : CEPT) สำหรับเขตการค้าเสรีอาเซียน (Asean Free Trade Area: AFTA) ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย บรูไน เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา

● หนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า แบบ จี.เอส.ที.พี (Certificate of Origin Form GSTP) เป็นหนังสือรับรองฯ ที่ออกให้แก่ผู้ส่งออก เพื่อใช้ในการขอรับสิทธิพิเศษภายใต้ระบบการแลกเปลี่ยนสิทธิพิเศษทางการค้า ระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (Global System of Trade Preferences:GSTP) ได้แก่ แอลจีเรีย อังโกลา อาร์เจนตินา บังกลาเทศ เบนิน โบลิเวีย บราซิล แคนเมอรูน ซิลี โคลัมเบีย คิวบา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี เอกวาดอร์ อียิปต์ กานา กินี กายอานา เซดิว อินเดีย อินโดนีเซีย อิหร่าน อิรัก ลิเบีย มาเลเซีย เม็กซิโก โมร็อกโก โมซัมบิก นิการากัว ไนจีเรีย ปากีสถาน เปรู ฟิลิปปินส์ การ์ตา สาธารณรัฐเกาหลี โรมานีเย สิงคโปร์ ศรีลังกา ซูदान แทนซาเนีย ไทย ตรินิแดด และโตเบโก ตูนิเซีย อุรุกวัย เวเนซุเอลา เวียดนาม ยูโกสลาเวีย ซาฮารี และ ซิมบับเว

● หนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า สำหรับสินค้าหัตถกรรม (Certificate in Regard to Certain Handicraft Products) เป็นหนังสือรับรองฯ ที่ออกให้แก่ผู้ส่งออก สำหรับสินค้าหัตถกรรม ตามรายการที่กำหนดไว้ในระเบียบ การให้สิทธิพิเศษทางการค้าของสหภาพยุโรป ซึ่งจะได้รับการยกเว้นภาษีขาเข้า

● หนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าสำหรับ สินค้าผ้าไหม และผ้าฝ้ายทอด้วยมือ (Certificate Relating to Silk or Cotton Handloom Products) เป็นหนังสือรับรองฯ ที่ออกให้แก่ผู้ส่งออก สำหรับสินค้าผ้าไหม และผ้าฝ้ายที่ทอด้วยมือ ตามระเบียบการให้สิทธิพิเศษทางการค้า ของสหภาพยุโรป ซึ่งจะได้รับการยกเว้นภาษีขาเข้า

2) หนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า ที่ไม่ได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร คือ หนังสือรับรองฯ ที่ออกให้แก่ผู้ส่งออก เพื่อรับรองว่าสินค้าที่ระบุในหนังสือรับรองฯ มีแหล่งกำเนิดจากประเทศผู้ส่งออกหนังสือรับรองฯ จริง และใช้เป็นเอกสารประกอบการนำเข้าตามระเบียบการนำเข้า ของประเทศปลายทาง หรือตามเงื่อนไขของผู้นำเข้าเท่านั้น ไม่สามารถใช้เพื่อขอรับสิทธิพิเศษทางด้านภาษีศุลกากร ได้แก่ หนังสือรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าทั่วไป (Certificate of Origin : Form C/O ทั่วไป)

บทสรุป

1) มาตรการทางด้านภาษี (Tariff Barrier) เป็นมาตรการกีดกันทางการค้า ที่มีความโปร่งใส โดยทุกประเทศจะกำหนดอัตราภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าขาเข้าไว้ชัดเจน และประกาศอย่างเป็นทางการ

2) มาตรการที่ไม่ใช่ภาษี (Non - Tariff Barriers : NTBs) เป็นกฎระเบียบข้อบังคับของภาครัฐบาลประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศ มักจะมีความลับซับซ้อน และขาดความโปร่งใส ซึ่งประเทศพัฒนาแล้ว ต่างก็ใช้มาตรการนี้ เป็นเครื่องมือในการกีดกันการนำเข้าอย่างแอบแฝง ได้แก่ มาตรการด้านสุขอนามัย และสุขอนามัยพืช (Application of Sanitary and Phytosanitary Measure : SPS) มาตรการอุปสรรคด้านเทคนิค (Technical Barrier to Trade : TBT) มาตรการเก็บภาษีต่อต้านการทุ่มตลาด (Anti-Dumping : AD) และ มาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการค้า (Trade-related Environmental Measures) เช่นการออกระเบียบเกี่ยวกับเศษเหลือใช้ของผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (Waste from Electrical and Electronics Equipment : WEEE) การจัดทำสมุดปกเขียวว่าด้วยนโยบายสินค้าครบวงจร (Green Paper on Integrated Product Policy : IPP) สมุดปกขาวว่าด้วยความปลอดภัยด้านอาหาร (White Paper on Food Safety) ฉลาก Green Dot ฉลาก Eco-Label ฉลาก FSC (Forest Stewardship Council) และ ฉลากสินค้า GMOs (Genetically Modified Organisms) เป็นต้น

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความหมายของคำต่อไปนี้มาพอเข้าใจ
 - 1.1 มาตรการทางด้านภาษี (Tariff Barrier)
 - 1.2 มาตรการที่ไม่ใช่ภาษี (Non-Tariff Barriers:NTBs)
2. มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี ที่ประเทศพัฒนาแล้ว มีแนวโน้มจะนำมาใช้มากขึ้นในอนาคต ได้แก่มาตรการเกี่ยวกับอะไรบ้าง จงอธิบายมาพอเข้าใจ